

## บทที่ 4

### ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกร ในอำเภอคลองสระเกศ จังหวัดเชียงใหม่ ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานได้ ขนาดพื้นที่ถือครองที่ดิน รายได้จากพืช รายได้จากสัตว์ และรายได้อื่นนอกภาคเกษตร การได้รับข่าวสาร การมีตำแหน่งทางสังคม การพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม สิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากสำนักงานเกษตรอำเภอ ทัศนคติในการพึ่งตนเองของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ตอนที่ 3 การศึกษาบางกรณีของผู้ที่ทำไร่นาสวนผสม

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการทำไร่นาสวนผสม

## ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

### ส่วนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล

#### 1.1 อายุ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 41.0) โดยเกษตรกรกลุ่มที่ทำไร่นาสวนผสมจะมีอายุเฉลี่ยต่ำกว่า (48.83 ปี) กลุ่มที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (50.34 ปี) ดังแสดงในตารางที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแสวง (2534 : 48) ที่พบว่าเกษตรกรอายุน้อยจะยอมรับการผลิตแบบไร่นาสวนผสมได้ดีกว่าเกษตรกรที่มีอายุมาก

ตารางที่ 1 อายุของเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสม

ช่วงอายุ (ปี)	เกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
น้อยกว่า - 40	20 (18.8)	26 (24.6)	46 (21.7)
41 - 50	53 (50.0)	34 (32.0)	87 (41.0)
51 - 60	17 (16.0)	20 (18.8)	37 (17.5)
สูงกว่า 60	16 (15.2)	25 (14.6)	42 (19.8)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)

ค่าสูงสุด 88 ปี

ค่าสูงสุด 88 ปี

88 ปี

ค่าต่ำสุด 31 ปี

ค่าต่ำสุด 27 ปี

27 ปี

ค่าเฉลี่ย 48.83 ปี

ค่าเฉลี่ย 50.34 ปี

49.58 ปี

ค่า S.D. 10.18

ค่า S.D. 13.99

12.23

## 1.2 ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.1) จบประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 8.0 จบระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า โดยผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมจะมีระดับการศึกษาน้อยสูงกว่า ผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสมเล็กน้อย (ดังแสดงในตารางที่ 2)

ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการศึกษาของเกษตรกร มักจะศึกษาเพียงแค่การศึกษาภาคบังคับ แต่จะเห็นว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงส่วนใหญ่จะยอมรับการทำไร่นาสวนผสม ซึ่งกำลังได้รับความสนใจ และได้รับการส่งเสริมจากราชการ ได้ดีกว่า เนื่องจากมีความรู้ ความเข้าใจ โดยมีความพร้อมเรื่องการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางราชการ เงินทุน ตลอดจนมุ่งทำไร่นาสวนผสมโดยไม่หวังผลรายได้เป็นเงินเพื่อดำรงชีพทำไร่นัก

ตารางที่ 2 ระดับการศึกษาของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

ระดับการศึกษาที่จบ	เกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่าประถมศึกษา	6 (5.6)	10 (9.4)	16 (7.5)
ประถมศึกษา	88 (83.0)	86 (81.2)	174 (82.1)
มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า	9 (8.4)	8 (7.6)	17 (8.0)
อนุปริญญา - ปริญญาตรี	3 (3.0)	2 (1.8)	5 (2.4)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)

### 1.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงาน 1-2 คน (ร้อยละ 75.5) รองลงมา มีสมาชิกระหว่าง 3-4 คน โดยกลุ่มที่ทำไร่นาสวนผสม จะมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มที่ไม่ทำ ไร่นาสวนผสมเล็กน้อย (ดังแสดงในตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานได้ของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

จำนวนสมาชิก	เกษตรกรที่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
1-2 คน	85 (80.2)	75 (70.8)	160 (75.5)
3-4 คน	17 (16.0)	25 (23.6)	42 (19.8)
5 คนขึ้นไป	4 (3.8)	6 (5.6)	10 (4.7)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)
ค่าสูงสุด	6 คน	12 คน	12 คน
ค่าต่ำสุด	1 คน	1 คน	1 คน
ค่าเฉลี่ย	2.22 คน	2.39 คน	2.3 คน
ค่า S.D.	0.97	1.52	2.4 1.27

## ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

### 2.1 รายได้ในภาคเกษตร

ค้ำรายได้ในภาคเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 41.0) มีรายได้ภาคเกษตรไม่เกิน 20,000 บาท/ปี รองลงมาอี้อยละ (26.0) มีรายได้ยู่ระหว่าง 20,001 - 40,000 บาท/ปี โดยผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมมีรายได้เฉลี่ย (51,510.00 บาท/ปี) สูงกว่าผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสมอย่างมก (30,663.63 บาท/ปี) ดังแสดงในตารางที่ 4

จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมจะมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม อาจจะเนื่องมาจากผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมจะมีรายได้จากผลผลิตหลายชนิด และมีความเสี่ยงน้อยกว่าผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม หรือผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมมีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า

ตารางที่ 4 รายได้ภาคเกษตรของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

จำนวนเงิน (บาท/ปี)	เกษตรกรที่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ไม่เกิน 20,000	35 (33.0)	52 (49.0)	87 (41.0)
20,001 - 40,000	28 (26.4)	28 (26.4)	56 (26.0)
40,001 - 60,000	17 (16.0)	14 (13.2)	31 (14.6)
มากกว่า 60,000	26 (24.6)	12 (11.5)	38 (17.9)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)
ค่าสูงสุด	490,000 บาท	183,000 บาท	490,000 บาท
ค่าต่ำสุด	0 บาท	0 บาท	0 บาท
ค่าเฉลี่ย	51,510.00 บาท	30,633.63 บาท	41,086.00 บาท
ค่า S.D.	62,551.27	30,023.21	40,047.75

## 2.2 คำนวณรายได้รวมของกลุ่มตัวอย่าง

คำนวณรายได้รวมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79) มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาท/ปี รองลงมาร้อยละ 25.5 มีรายได้ระหว่าง 30,001-60,000 บาท/ปี โดยผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมจะมีรายได้เฉลี่ย (82,883.02 บาท/ปี) สูงกว่าผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (47,318.35 บาท/ปี) ดังแสดงในตารางที่ 5

ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้ที่ยอมรับการทำไร่นาสวนผสม ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีกิจกรรมอื่น ๆ นอกจากการเกษตรด้วย และมีโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่ากลุ่มที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม จึงมีรายได้เฉลี่ยที่สูงกว่า

ตารางที่ 5 รายได้รวมของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

จำนวนเงิน (บาท/ปี)	เกษตรกรที่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ไม่เกิน 30,000	32 (30.2)	17 (44.4)	79 (37.3)
30,001 - 60,000	25 (23.6)	29 (27.4)	54 (25.5)
60,001 - 90,000	15 (18.4)	15 (14.2)	30 (14.2)
90,001 - 120,000	13 (12.2)	10 (9.4)	23 (10.8)
มากกว่า 120,000	21 (19.8)	5 (4.6)	26 (12.3)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)
ค่าสูงสุด	583,400 บาท	210,500 บาท	583,400 บาท
ค่าต่ำสุด	5,200 บาท	2,100 บาท	2,100 บาท
ค่าเฉลี่ย	82,883.02 บาท	47,318.35 บาท	64,987.48 บาท
ค่า S.D.	91,859.19	39,691.38	72,898.36

### 2.3 พื้นที่การทำประโยชน์

ในด้านพื้นที่ทำประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำประโยชน์อยู่ระหว่าง 1-5 ไร่ (ร้อยละ 55.2) รองลงมา มีพื้นที่ทำประโยชน์ 6-10 ไร่ (ร้อยละ 29.2) โดยพื้นที่ทำประโยชน์เฉลี่ยของผู้ที่ทำไร่นาสวนผสม (7.21) ไร่ สูงกว่าพื้นที่ทำประโยชน์ของผู้ไม่ทำไร่นาสวนผสม (6.33) ดังแสดงในตารางที่ 6

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีพื้นที่ทำประโยชน์มาก มีรายได้สูงกว่า มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจดีกว่าจึงปรับเปลี่ยนมาทำไร่นาสวนผสมมากกว่าผู้ที่มีพื้นที่ทำประโยชน์น้อย เนื่องจากผู้ที่มีพื้นที่ทำประโยชน์น้อยต้องใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ชำร่าแมลง อย่างเต็มที่ และปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เพียงชนิดเดียวร่วมกับพื้นที่ที่มีน้อย เพื่อให้มีรายได้สูง โดยไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนให้รอบคอบเท่าที่ควร

ตารางที่ 6 พื้นที่ทำประโยชน์ของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

จำนวนพื้นที่ (ไร่)	เกษตรกรที่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
1 - 5	54 (51.0)	63 (59.4)	117 (55.2)
6 - 10	32 (30.2)	30 (28.4)	62 (29.2)
11 - 15	12 (11.4)	6 (5.6)	18 (8.5)
16 - 20	2 (1.8)	5 (4.8)	7 (3.3)
มากกว่า 20	6 (5.6)	2 (1.8)	8 (3.8)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)
ค่าสูงสุด	33 ไร่	40 ไร่	40 ไร่
ค่าต่ำสุด	1 ไร่	1 ไร่	1 ไร่
ค่าเฉลี่ย	7.21 ไร่	6.33 ไร่	6.77 ไร่
ค่า S.D.	6.52	5.93	6.32

## 2.4 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ในด้านแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.3) ใช้แหล่งน้ำจากชลประทาน รองลงมา (ร้อยละ 22.6) ใช้แหล่งน้ำจากชลประทานร่วมกับแหล่งน้ำจากแหล่งอื่น โดยผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมจะมีการใช้แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่หลากหลายกว่าเกษตรกรที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (ดังแสดงในตารางที่ 7) อาจจะเป็นเนื่องจากผู้ที่ใช้น้ำจากแหล่งชลประทานเพียงอย่างเดียว สามารถทำการผลิตพืชหลักเพียงอย่างเดียวได้ดี โดยมีความเสี่ยงเรื่องผลผลิตที่ได้ทำไร่นัก จึงไม่ค่อยสนใจการทำไร่นาสวนผสม ส่วนผู้ที่ใช้น้ำเพื่อการเกษตรจากหลายแหล่งเป็นการประยุกต์หรือการจัดการเกี่ยวกับน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อนำมาใช้ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ผสมผสานกัน

ตารางที่ 7 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

แหล่งน้ำที่ใช้	เกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ใช้จากชลประทาน (1)	60 (56.6)	70 (66.0)	130 (61.3)
ใช้จากน้ำฝน (2)	2 (1.8)	6 (5.6)	8 (3.8)
ใช้จากน้ำบ่อหรือตูด (3)	2 (1.8)	9 (8.4)	11 (5.2)
ใช้จากน้ำ (1) และ (2)	9 (8.4)	3 (4.0)	12 (5.7)
ใช้จากน้ำ (1) และ (3)	30 (25.8)	8 (17.0)	48 (22.6)
ใช้จากน้ำ (2) และ (3)	1 (1.0)	-	1 (0.5)
ใช้จากน้ำ (1) + (2) + (3)	2 (1.8)	-	2 (0.9)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)



## 2.5 ภาระหนี้สินของเกษตรกร

ในด้านภาระหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 37.3) ไม่มีหนี้สิน รองลงมา (25.5) มีหนี้สินมากกว่า 150,000 บาท โดยผู้ทำไร่นาสวนผสมจะมีภาระหนี้สิน เฉลี่ย (141,688.70 บาท) สูงกว่าผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (26,386.79) ดังแสดงในตารางที่ 8

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมอาจใช้หนี้สินเพื่อกิจกรรมทางเกษตรหรือด้านอื่น ๆ และจะได้รับความช่วยเหลือด้านสินเชื่อเพื่อการลงทุนจากรัฐบาลมากกว่าผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม ซึ่งสอดคล้องกับแสง (2537 :60) ที่กล่าวว่าผู้ให้ข้อมูล (ผู้ที่ยอมรับการทำไร่นาสวนผสม) ส่วนใหญ่ร้อยละ 80.20 กู้เงินจากสถาบันต่าง ๆ

ตารางที่ 8 ภาระหนี้สินของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

มูลค่าหนี้ (บาท)	เกษตรกรที่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีหนี้	13 (12.2)	66 (32.2)	79 (37.3)
ไม่เกิน 50,000	4 (3.8)	27 (25.4)	31 (14.6)
50,001 - 100,000	19 (18.0)	8 (7.6)	27 (12.7)
100,001 - 150,000	19 (18.0)	2 (1.8)	21 (9.9)
สูงกว่า 150,001	51 (48.0)	3 (3.0)	54 (25.5)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)
ค่าสูงสุด	300,000 บาท	700,000 บาท	700,000 บาท
ค่าต่ำสุด	0 บาท	0 บาท	0 บาท
ค่าเฉลี่ย	141,688.70 บาท	26,386.76 บาท	84,037.74 บาท
ค่า S.D.	76,134.01	79,915.98	96,963.85

### ส่วนที่ 3 ปัจจัยทางด้านสังคม

#### 3.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเอกสารเผยแพร่ต่างๆ

การได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านเกษตรในรอบ 2 เดือนที่ผ่านมาในรูปของสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และเอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 48.6) ได้รับข้อมูลไม่เกิน 20 ชั่วโมง รองลงมาได้รับข่าวสารสูงกว่า 60 ชั่วโมง โดยผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมจะได้รับข้อมูลข่าวสารเฉลี่ย (0.29 ชั่วโมง) สูงกว่าผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (33.94 ชั่วโมง)

ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้ที่ได้รับข่าวสารทางด้านการเกษตรมาก มีโอกาสรับทราบความรู้เรื่องการทำไร่นาสวนผสมมากกว่า จึงยอมรับการทำไร่นาสวนผสมมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับวัชรินทร์ (2539 : 56) ที่กล่าวว่าปัจจัยทางด้านกรได้รับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการยอมรับของเกษตรกร

ตารางที่ 9 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ คิดเป็นชั่วโมงในรอบ 2 เดือนที่ผ่านมา

การรับข่าวสาร (ชั่วโมง)	เกษตรกรที่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ไม่เกิน 20 ชั่วโมง	52 (49.0)	51 (48.2)	103 (48.6)
21 - 40 ชั่วโมง	10 (9.4)	16 (15.0)	26 (12.3)
41 - 60 ชั่วโมง	12 (11.4)	17 (16.0)	29 (13.7)
สูงกว่า 60 ชั่วโมง	32 (30.2)	22 (20.8)	54 (25.5)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)
ค่าสูงสุด	176 ชั่วโมง	180 ชั่วโมง	180 ชั่วโมง
ค่าต่ำสุด	0 ชั่วโมง	0 ชั่วโมง	0 ชั่วโมง
ค่าเฉลี่ย	40.29 ชั่วโมง	33.94 ชั่วโมง	37.12 ชั่วโมง
ค่า S.D.	46.03	37.85	42.16

### 3.2 การมีตำแหน่งทางสังคม

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 29.2 เคยมีตำแหน่งทางสังคม เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือกรรมการหมู่บ้านฯ และพบว่าผู้ที่เคยมีตำแหน่งทางสังคมจะมีการยอมรับการทำไร่นาสวนผสมมากกว่าผู้ที่ไม่เคยมีตำแหน่งทางสังคม (ดังแสดงในตารางที่ 10)

ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้ที่เคยมีตำแหน่งทางสังคมมักจะเป็นผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมได้ง่าย และรวมไปถึงอาจจะรู้จักกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็น เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรืออื่น ๆ ดีกว่าผู้ที่ไม่เคยมีตำแหน่งทางสังคม จึงได้รับข่าวสารเกษตรผสมผสานมากกว่า ทราบเรื่องการช่วยเหลือของรัฐ ต่อผู้ที่จะทำไร่นาสวนผสมมากกว่าผู้ไม่มีตำแหน่งดังกล่าว

ตารางที่ 10 การมีตำแหน่งทางสังคมของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

การเคยมีตำแหน่งทางสังคม	เกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ไม่เคย	66 (62.2)	84 (79.2)	150 (70.8)
เคย	40 (37.8)	22 (20.8)	62 (29.2)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)

### 3.3 การไปดูงานการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.1) ไม่เคยไปดูงาน รองลงมาร้อยละ 19.3 เคยไปดูงานมา 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี และกลุ่มที่ทำไร่นาสวนผสมมีค่าเฉลี่ยของจำนวนครั้งในการไปดูงานมากกว่าผู้ที่ทำไร่นาสวนผสม (ดังแสดงในตารางที่ 11)

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีการจัดการไปดูงานสำหรับเกษตรกรทั่วไปยังมีอยู่น้อย แต่อาจจัดเพื่อให้ผู้ทำไร่นาสวนผสมไปดูงานบ่อยครั้งก็ได้

ตารางที่ 11 จำนวนครั้งในการไปดูงานการทำไร่นาสวนผสมของเพื่อนเกษตรกร ของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสมในรอบ 3 ปี

การไปดูงาน (ครั้ง)	เกษตรกรที่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ไม่เคย	65 (61.4)	73 (68.8)	138 (65.1)
1 - 2 ครั้ง	28 (26.4)	13 (12.2)	41 (19.3)
3 - 4 ครั้ง	10 (9.4)	15 (14.2)	25 (11.8)
มากกว่า 4 ครั้ง	3 (2.8)	5 (4.8)	8 (3.8)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)
ค่าสูงสุด	6 ครั้ง / 3 ปี	9 ครั้ง / 3 ปี	9 ครั้ง / 3 ปี
ค่าต่ำสุด	0 ครั้ง / 3 ปี	0 ครั้ง / 3 ปี	0 ครั้ง / 3 ปี
ค่าเฉลี่ย	0.88 ครั้ง / 3 ปี	0.94 ครั้ง / 3 ปี	0.91 ครั้ง / 3 ปี
ค่า S.D.	1.34	1.68	1.52

### 3.4 การได้รับการประชุมและฝึกอบรมเกี่ยวกับการเกษตร

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.8) ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม หรือ เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการเกษตรในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา รองลงมาร้อยละ 20.3 เคยได้รับ 1-2 ครั้ง โดยค่าเฉลี่ยเป็นจำนวนครั้งของผู้ที่ทำไร่นาสวนผสม (1.46 ครั้ง) สูงกว่าผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (0.81 ครั้ง) ดังแสดงในตารางที่ 12

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ทำไร่นาสวนผสมมีการรวมกลุ่ม และได้รับการดูแลเป็นอย่างดี จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับแสง (2537 : 49) ที่ระบุว่า ผู้ที่ยอมรับเทคโนโลยีได้ดีเป็นผู้ที่เคยได้รับการฝึกอบรม ซึ่งทำให้ได้พบเห็นและรู้จักใช้เทคโนโลยีที่ส่งเสริมมากขึ้น และ เกือบร้อยละ 40 ของผู้ทำไร่นาก็เป็นหรือเคยมีสถานภาพเป็นผู้นำชุมชนมา จึงได้รับการประชุม และฝึกอบรมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรมากกว่า

ตารางที่ 12 จำนวนครั้งในการรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเกษตร ของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสมในรอบ 3 ปี

การได้รับการฝึกอบรม (ครั้ง)	เกษตรกรที่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นา สวนผสม (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
ไม่เคย	47 (44.4)	82 (77.2)	129 (60.8)
1-2 ครั้ง	36 (34.0)	7 (6.6)	43 (20.3)
3-4 ครั้ง	11 (10.4)	9 (8.4)	20 (9.4)
มากกว่า 4 ครั้ง	12 (11.2)	8 (7.4)	20 (9.4)
รวม	106 (100.0)	106 (100.0)	212 (100.0)
ค่าสูงสุด	6 ครั้ง	9 ครั้ง	9 ครั้ง
ค่าต่ำสุด	0 ครั้ง	0 ครั้ง	0 ครั้ง
ค่าเฉลี่ย	1.46 ครั้ง	0.89 ครั้ง	1.17 ครั้ง
ค่า S.D.	1.89	2.07	2.0

### 3.5 การได้รับประโยชน์จากเกษตรกรอำเภอเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา

การได้รับประโยชน์จากเกษตรกรอำเภอในด้านต่าง ๆ คือ แหล่งน้ำ ดินเชื้อ ปัจจัยการผลิต เครื่องจักรกล ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร และประโยชน์ด้านการตลาด พบว่าเกษตรกรกลุ่มที่ทำไร่นาสวนผสม จะได้รับสูงกว่าเกษตรกรกลุ่มที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางด้านปัจจัยการผลิต และความรู้ทางด้านการเกษตร ในเกือบทุกปัจจัย (ดังแสดงในตารางที่ 13)

ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากเกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมกำลังอยู่ในความสนใจ และความดูแลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนประโยชน์ในเรื่องแหล่งน้ำกลุ่มที่ไม่ทำไร่นาสวนผสมจะได้รับน้อยกว่า อาจจะเป็นเพราะว่าการส่งเสริมให้ทำไร่นาสวนผสมอาจเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องของแหล่งน้ำด้วย

ตารางที่ 13 การได้รับประโยชน์จากเกษตรกรอำเภอเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาของเกษตรกรที่ทำและไม่ทำไร่นาสวนผสม

การได้รับประโยชน์ด้านต่าง ๆ	เกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสม (N=106)		เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นาสวนผสม (N=106)	
	ได้รับ	ไม่ได้รับ	ได้รับ	ไม่ได้รับ
1. แหล่งน้ำ	89 (84.0)	17 (16.0)	69 (65.1)	37 (34.9)
2. ดินเชื้อ	88 (83.0)	18 (17.0)	36 (34.0)	70 (66.0)
3. ปัจจัยการผลิต	45 (42.5)	61 (57.5)	22 (20.8)	84 (79.2)
4. เครื่องจักรกล	6 (5.7)	100 (94.3)	1 (0.9)	105 (99.1)
5. ความรู้เรื่องไร่นาสวนผสม	53 (50.00)	53 (50.0)	21 (19.8)	85 (80.2)
6. การตลาดของผลผลิต	21 (19.8)	85 (80.2)	11 (10.4)	95 (89.6)

### 3.6 ทักษะคิดในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับไร่นาสวนผสม

จากการศึกษาพบว่าทักษะคิดในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับไร่นาสวนผสมของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มที่ทำไร่นาสวนผสม และไม่ทำไร่นาสวนผสมที่ทำไร่นาสวนผสม มีทักษะคิดในเรื่องต่าง ๆ ตามตารางที่ 14 เป็นไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ ทั้งสองกลุ่มต่างมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เช่นเรื่องของการประหยัดปุ๋ยวิทยาศาสตร์ กลุ่มที่ทำไร่นาสวนผสมเห็นด้วยร้อยละ 85.8 กลุ่มไม่ทำไร่นาสวนผสมเห็นด้วย ร้อยละ 84.9 หรือการทำไร่นาสวนผสมเพื่อบริโภคในครัวเรือน เกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมเห็นด้วย ร้อยละ 91.5 เกษตรกรที่ไม่ทำไร่นาสวนผสมเห็นด้วย ร้อยละ 93.4 เป็นต้น จากประเด็นดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า เกษตรกรที่ทำไร่นาสวนผสมและไม่ทำไร่นาสวนผสมต่างมีทักษะคิดที่ดีต่อการทำไร่นาสวนผสม เพราะฉะนั้น ทักษะคิดต่าง ๆ ดังในตารางที่ 14 จึงไม่สามารถที่จะบอกได้ว่าประเด็นใดจะมีผลต่อการยอมรับการทำไร่นาสวนผสมได้

ตารางที่ 14 ทักษะคติในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับไร่นาสวนผสมของเกษตรกร โดยแสดงเป็นร้อยละและค่าเฉลี่ย

เนื้อหาคำถาม	กลุ่มทำไร่นาสวนผสม				กลุ่มไม่ทำไร่นาสวนผสม			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ค่าเฉลี่ย	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ค่าเฉลี่ย
1. ท่านคิดว่าการทำไร่นาสวนผสม ช่วยทำให้ท่านไม่ต้องสิ้นเปลืองในการหาซื้อปุ๋ยวิทยาศาสตร์	85.8	7.5	6.7	2.81	84.9	11.3	3.8	2.79
2. การทำไร่นาสวนผสมมีกิจกรรมหลากหลายต้องใช้แรงงานภายในครอบครัวเป็นนัยอย่างมาก	89.6	2.9	7.5	2.81	88.7	3.8	7.5	2.82
3. การทำไร่นาสวนผสมเพื่อบริโภคภายในครอบครัว	91.5	5.8	4.7	2.89	93.4	1.9	4.7	2.87
4. ในการทำไร่นาสวนผสม มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดทำให้ลดความเสี่ยงในเรื่องของผลผลิตและราคาในท้องตลาด	92.5	6.6	0.9	2.92	92.5	6.6	0.9	2.92
5. ในการปลูกพืชหลายอย่างจะต้องใช้ความรู้หลายอย่างมาผสมผสาน (ความรู้ในการผลิตสมัยใหม่) ประกอบกันหลายชนิด	95.3	2.8	6.9	2.92	94.4	2.8	2.8	2.95
6. ในการทำไร่นาสวนผสมเพื่อได้ผลผลิตหลากหลายได้สอดคล้องกันต้องติดตามราคาของผลผลิตเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อเป็นข้อมูลในการเลือกกิจกรรม	92.5	6.6	0.9	2.92	93.4	4.1	1.9	2.92
7. การทำไร่นาสวนผสม จะก่อให้เกิดความสมดุลในระนาบนิเวศน์วิทยาทางธรรมชาติ ทำให้ลดการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น อาหาร, วัสดุ, ปุ๋ย ลดการใช้ยาฆ่าแมลง	90.1	3.1	3.8	2.89	92.4	3.8	3.8	2.87
8. การทำไร่นาสวนผสมเกษตรกร สามารถวิเคราะห์ปัญหาการตัดสินใจสรุปผล โดยไม่ต้องอาศัยผู้อื่นช่วยเหลือมากนัก	42.5	4.7	52.8	2.00	43.4	13.2	43.4	1.90



## ส่วนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

การหาความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างตัวแปร

ได้หาความสัมพันธ์และความแตกต่าง 2 วิธี คือ

- การหาความสัมพันธ์ของการยอมรับการทำไร่นาสวนผสมกับตัวแปรอิสระ จำนวน 11 ตัวด้วย  
ค่าทางสถิติ Pearson Product Moment Correlation Coefficient.

- การวิเคราะห์หาค่าพยากรณ์ของตัวแปรการยอมรับการทำไร่นาสวนผสมกับตัวแปรอิสระ 11  
ตัว ด้วยค่าทางสถิติ Multiple Regression Analysis แบบ Stepwise.

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ และค่าพยากรณ์ของตัวแปรการยอมรับการทำไร่นาสวนผสมกับตัว  
แปรอิสระ 11 ตัว

ในการอธิบายผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วย Pearson Product Moment Correlation  
Coefficient. ระหว่างการยอมรับกับตัวแปรอิสระ 7 ตัว นั้นผู้วิจัยขออธิบายเฉพาะความสัมพันธ์  
ระหว่างตัวแปรที่เห็นว่าสำคัญมากจะ ไม่อธิบายตัวแปรที่เห็นว่าสำคัญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่  
ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ขึ้นไป

ตารางที่ 15 การหาความสัมพันธ์ด้วย Pearson Product Moment Correlation Coefficient

ระหว่างการยอมรับการทำไร่สวนผสมกับตัวแปรอิสระจำนวน 11 ตัว

ค่าตามสัมพัทธ์	การยอมรับ	อายุ	ระดับการศึกษา	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	ขนาดพื้นที่	รายได้รวม	การอุปการะ	การรับรู้ข่าวสาร	ประสบการณ์ทำงาน	ประสบการณ์ฝึกอบรม	การได้เรียนรู้	ทัศนคติใน
การยอมรับ	1.000	-.062	.082	-.067	.071	.246**	.173*	.075	-.022	-.0145*	.533**	-.036
อายุ	1.000	1.000	-.217**	.067	.022	-.154*	-.151*	.019	-.069	-.108	-.070	.058
ระดับการศึกษา	1.000	1.000	1.000	-.157*	.116	.072	.018	.169*	.038	.085	.091	-.050
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	1.000	1.000	1.000	1.000	-.034	-.014	.050	.028	.019	.033	-.110	-.015
พื้นที่	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	.039	.001	.083	.033	.034	.151*	.016
รายได้รวม	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	.255**	.012	.022	.228**	.140*	.201**
การอุปการะ	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	.143*	.203**	.283**	.034	-.052
การรับรู้ข่าวสาร	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	.283**	.442**	.156*	-.120
ประสบการณ์ทำงาน	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	.442**	.147*	-.091
การฝึกอบรม	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	.248**	-.088
ทัศนคติใน	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000

\*\* ความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

\* ความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 15 สรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระ 11 ตัว ที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับพบ 4 คู่ คือ

1. พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับการทำไร่นาสวนผสมกับรายได้รวมเป็นไปในทางบวก คือ 0.246 สามารถอธิบายได้ว่าเมื่อมีรายได้มาก การที่จะยอมรับการทำไร่นาสวนผสมจะยอมรับง่าย อาจเป็นเพราะเกษตรกรไม่ต้องหวังรายได้จำนวนมากที่เกิดจากการปลูกพืชเพียงชนิดเดียว ประกอบกับจะเป็นการลดความเสี่ยงในเรียงรายได้

2. พบว่า แหล่งน้ำใช้เพื่อการเกษตรมีความสัมพันธ์ในทางบวก (0.173)กับการยอมรับการทำไร่นาสวนผสม แสดงว่า เกษตรกรที่ได้รับน้ำจากเกษตรกรหลายแหล่ง จะยอมรับการทำไร่นาสวนผสมนั้นอาจเป็นเพราะว่า เมื่อเกษตรกรมีแหล่งน้ำหลายแหล่งก็สามารถปลูกพืชได้หลายชนิด จึงสนใจที่จะทำการเกษตรให้เป็นระบบไร่นาสวนผสม

3. พบว่า ประสบการณ์ในการฝึกอบรมทางด้านการเกษตรมีความสัมพันธ์ในทางลบ คือ 0.145 อธิบายได้ว่า เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมมาก การทำไร่นาสวนผสมไปในทางลบอาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ได้รับการอบรมทางด้านการเกษตรและมีความรู้มากเกินไปในการยอมรับเรื่องนี้และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับการเกษตรของตนได้มาก หรืออาจเป็นเพราะการเข้าโครงการทำไร่นาสวนผสมจึงได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการอบรมบ่อยครั้งกว่าผู้ที่ไม่เข้าโครงการนี้จึงมีการยอมรับเรื่องนี้น้อยไป เป็นไปในทางลบ

4. พบว่า การได้รับผลประโยชน์จากเกษตรกรอำเภอมีความสัมพันธ์ในทางบวก คือ เท่ากับ 0.533 สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากเกษตรกรอำเภอหลายด้าน เป็นแรงกระตุ้นในการให้เกษตรกรทำกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย และมีโอกาสที่จะได้รับความรู้เรื่องการทำไร่นาสวนผสมจากเกษตรกรอำเภอมาก จึงมีการยอมรับการทำไร่นาสวนผสม หรือทำนองเดียวกันกับการได้รับการอบรม เมื่อเข้าร่วมโครงการทำการเกษตรผสมผสานจึงได้รับการบริการ (แจก) วัสดุอุปกรณ์ เพื่อทำกิจกรรมนี้มากขึ้น

การวิเคราะห์หาค่าพยากรณ์ของการยอมรับการทำไร่นาสวนผสมกับตัวแปรอิสระ 11 ตัว ด้วยทางสถิติ Multiple Regression Analysis แบบ Stepwise.

จากการวิเคราะห์โดยวิธี Stepwise Multiple Regression. พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงและมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการทำไร่นาสวนผสม ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ

- การได้รับประโยชน์จากเกษตรกรอำเภอ
- รายได้รวมของเกษตรกร
- จำนวนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- ประสบการณ์ในการศึกษาดูงานไร่นาสวนผสม

ดังนั้นจากสูตรที่ตั้งสมมุติฐานไว้คือ

$$Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 + b_5x_5 + b_6x_6 + b_7x_7 + b_8x_8 + b_9x_9 + b_{10}x_{10} + b_{11}x_{11}$$

โดย  $Y$  = การยอมรับการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

$a$  = ค่าคงที่

$b_n$  = สัมประสิทธิ์ของ  $X_n$

$X_1$  = อายุ

$X_2$  = ระดับการศึกษา

$X_3$  = จำนวนสมาชิก

$X_4$  = พื้นที่ทำประโยชน์

$X_5$  = รายได้ในภาคเกษตรของเกษตรกร

$X_6$  = รายได้รวมของเกษตรกร

$X_7$  = การรับรู้ข่าวสาร

$X_8$  = ประสิทธิภาพแรงงานไร่นาสวนผสม

$X_9$  = ประสิทธิภาพฝึกอบรมทางการเกษตร

$X_{10}$  = การได้รับผลประโยชน์จากเกษตรกรอำเภอ

$X_{11}$  =ทัศนคติในการพึ่งตนเอง

R Square = 0.344 อธิบายได้ว่า ร้อยละ 34.4 ของจำนวนความแปรปรวนรวมสามารถอธิบายได้โดยสมการถดถอย

Sig F = 0.024 แสดงว่า ปฏิเสธ  $H_0$  และยอมรับ  $H_1$  คือ มีค่าต่อสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างน้อยหนึ่งค่าที่ไม่เท่ากับศูนย์

ซึ่งเขียนสมการถดถอยได้ดังนี้

$$Y = a + b_5x_5 + b_6x_6 - b_8x_8 + b_{10}x_{10}$$

หรือ

$$\begin{aligned} \text{การยอมรับ} &= 0.975 + 0.000094 (\text{รายได้รวมของเกษตรกร}) + \\ & 0.4124 (\text{จำนวนแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกร}) - 0.044 (\text{ประสิทธิภาพแรงงาน}) \\ & + 0.189 (\text{การได้รับผลประโยชน์จากเกษตรกรอำเภอ}) \end{aligned}$$

### ตอนที่ 3 การศึกษาบางกรณีของผู้ทำไร่นาสวนผสม

ชื่อเกษตรกร : นายเหลา สล่ำปิ่น

บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 8 ตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

#### ข้อมูลทั่วไป

ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุ 62 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานรับจ้างในภาคเกษตร 2 คน พื้นที่ทำการเกษตร 4 ไร่ เป็นของตนเอง สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ แหล่งน้ำใช้แหล่งน้ำธรรมชาติ และใช้น้ำโครงการชลประทานเขื่อนแม่กวง แหล่งเงินทุนที่ใช้ประกอบการเกษตรมีทั้งของตนเอง และกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร เครื่องมือการเกษตรที่เป็นทรัพย์สินถาวร ได้แก่ รถจักรยานยนต์พร้อมล้อพ่วง สำหรับบรรทุกสิ่งของที่ใช้ในการเกษตร เช่น บรรทุกปุ๋ย อาหารสัตว์ รถไถเดินตาม เครื่องสูบน้ำ และเครื่องพ่นยา

#### เหตุผลการยอมรับในการทำไร่นาสวนผสม

- ◆ สภาพพื้นที่และแหล่งน้ำเหมาะสมมีน้ำตลอดปี ก็ได้ทำการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไป
- ◆ เมื่อได้รับข่าวสารความรู้ และเทคโนโลยีทางการเกษตรใหม่ ๆ ก็ได้นำมาปรับปรุงในพื้นที่ และแสวงหาความรู้โดยไปเข้าร่วมรับการอบรม และมีเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการเกษตรมาแนะนำการเลี้ยงปลา
- ◆ มีการจัดทำกิจกรรมแต่ละอย่างเป็นแปลงไม้ผล แปลงผัก บ่อปลา และยังได้ทำปุ๋ยหมักไว้ใช้ประโยชน์ด้วย พร้อมพืชพรรณ วัชพืช ที่เป็นธรรมชาติยังได้เก็บเกี่ยวเป็นอาหารของสัตว์เลี้ยง เช่น กระบือ เป็นต้น เป็นการลดความเสี่ยงทางด้านราคาของผลผลิตที่ไม่แน่นอนและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค
- ◆ ได้มีการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาได้อย่างเหมาะสม สามารถรักษาระดับความสมดุลของระบบนิเวศในการใช้สารเคมี และมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในรูปแบบต่าง ๆ ทดแทนปุ๋ยเคมี ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ ในการสร้างทรัพยากรและความชุ่มชื้นให้แก่ธรรมชาติ

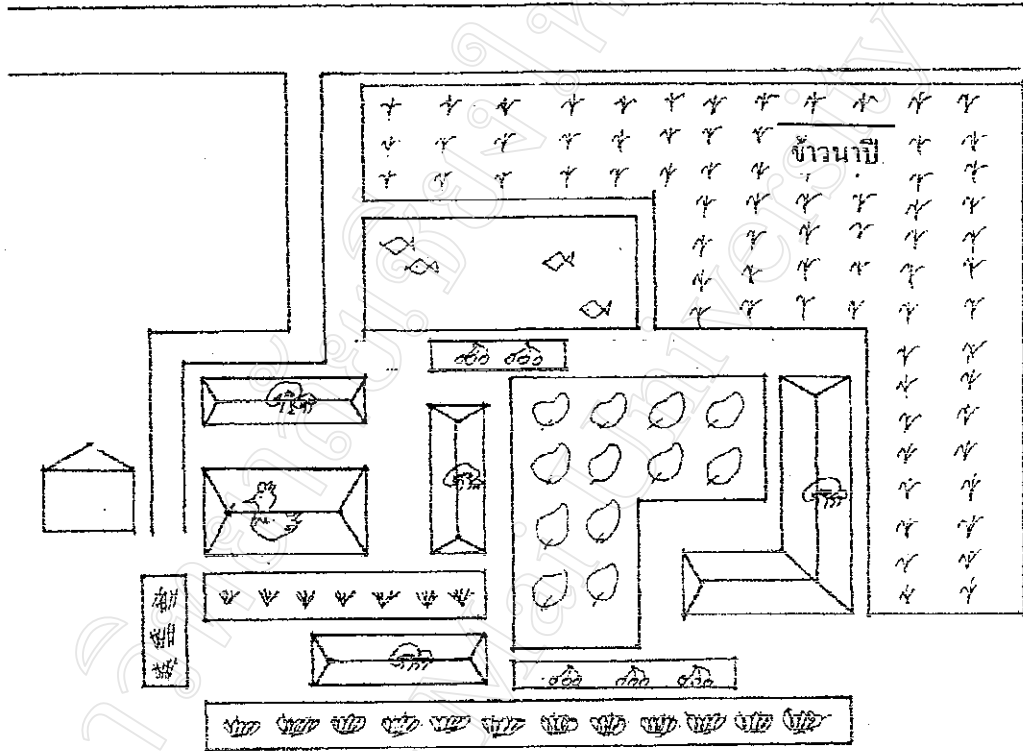
- ◆ การตลาด การผลิตพืชและเลี้ยงสัตว์ในระบบไร่นาสวนผสม ทำให้ผลิตพืชได้หลายชนิด บางชนิดผู้ผลิตจนเหลือได้จำหน่ายในท้องถิ่นและตลาดใกล้เคียง ทำให้มีรายได้เป็นรายวันอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำผลผลิตในไร่นาเป็นอาหาร
- ◆ สิ่งอำนวยความสะดวกของรัฐบาล ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ไร่นาสวนผสม มีถนน ไฟฟ้าตัดผ่าน ได้รับความสะดวกสบายในการจำหน่าย ลดต้นทุนการผลิตในเรื่องของค่าขนส่ง

สรุปรายได้-รายจ่ายและกำไรจากกิจกรรมการทำไร่นาสวนผสม

ชนิดกิจกรรม	ไร่/ตัว	รายได้รวม ทั้งปี/บาท	รายจ่ายรวม ทั้งปี/บาท	กำไร/บาท	หมายเหตุ
1. ข้าวนาปีพันธุ์ กข 16 (มะลิ)	2 ไร่	11,050	4,500	6,550	ข้อมูล พ.ศ. 2539
2. สวนผลไม้ (- มะม่วง - กระท้อน)	1 ไร่ (2 งาน 2 งาน)	3,8000	800	3,000	
3. เลี้ยงปลา	3,000	12,000	4,500	7,500	
4. เลี้ยงไก่	2,600	129,700	50,500	79,200	
5. พืชผัก	1 ไร่	12,000	5,400	6,600	
6. เลี้ยงกระบือ	4 ตัว	25,000	17,000	8,000	
รวม		193,500	82,700	110,850	

ผังแสดงการทำฟาร์มแบบไร่นาสวนผสมของ นายเหลา สล่ำปิ่น

บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 8 ตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่



1. เปาะภักัด



4. ไก่



2. มะม่วง



6. ชะอม



3. ปลา



5. ตำไธ



7. กล้วย

ชื่อเกษตรกร : นายแก้ว ไชยเฉพะ

บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 3 ตำบลสารามราษฎร อำเภอคอตยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

### ข้อมูลทั่วไป

ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุ 62 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 6 คน มีสมาชิกในครัวเรือนทำงานในภาคเกษตร 2 คน พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 15 ไร่ เป็นของตนเองทำเป็นพื้นที่ทำไร่นาสวนผสม 3 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม แหล่งน้ำที่ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติ และจากน้ำชลประทานเขื่อนแม่กวง แหล่งเงินทุนที่ใช้ประกอบการเกษตรมีทั้งของตนเอง และกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เครื่องมือการเกษตรที่เป็นทรัพย์สินถาวร ได้แก่ รถยนต์บรรทุก รถไถเดินตาม เครื่องสูบน้ำ และเครื่องพ่นยา

### เหตุผลและการยอมรับในการทำไร่นาสวนผสม

- ◆ พื้นที่บางส่วนที่นำมาจัดทำไร่นาสวนผสม เป็นพื้นที่ทำนาค่อนข้างลุ่มมาก มีน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ ซึ่งมีโครงการการปรับสร้างการทำการเกษตรเข้ามาจึงปรับปรุงสภาพพื้นที่เป็นบ่อเลี้ยงปลาและมีคันดินโคจรอบ
- ◆ จากการที่ได้รับการส่งเสริมในการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมและเข้าใจพื้นฐานการผลิตระบบฟาร์ม ดังนั้นจึงได้รับการส่งเสริม เนื่องจากปัจจัยความพร้อมหลาย ๆ ด้าน คือ สภาพพื้นที่ด้านแหล่งน้ำ ด้านกิจกรรมการผลิต ด้านเทคโนโลยีและรูปแบบการผลิต ด้านเงินทุน ตลอดจนมีรายได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกษตรกรกรณีนี้ได้ยอมรับการทำไร่นาสวนผสม
- ◆ กิจกรรมที่จัดการอยู่ในไร่นาสวนผสมต่อกิจกรรมที่มีรายได้ กิจกรรมที่ให้อาหารสำหรับการบริโภค กิจกรรมด้านใช้สอย เช่น ไม้ไผ่ต่าง ๆ ระยะเวลาให้ผลผลิตและผลตอบแทน แต่ละอย่างมีความเกื้อกูลสนับสนุนกัน คือ ทำให้รายจ่ายต่าง ๆ ลดลงมาก และยังแก้ปัญหาด้านการตลาดและภัยธรรมชาติ มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

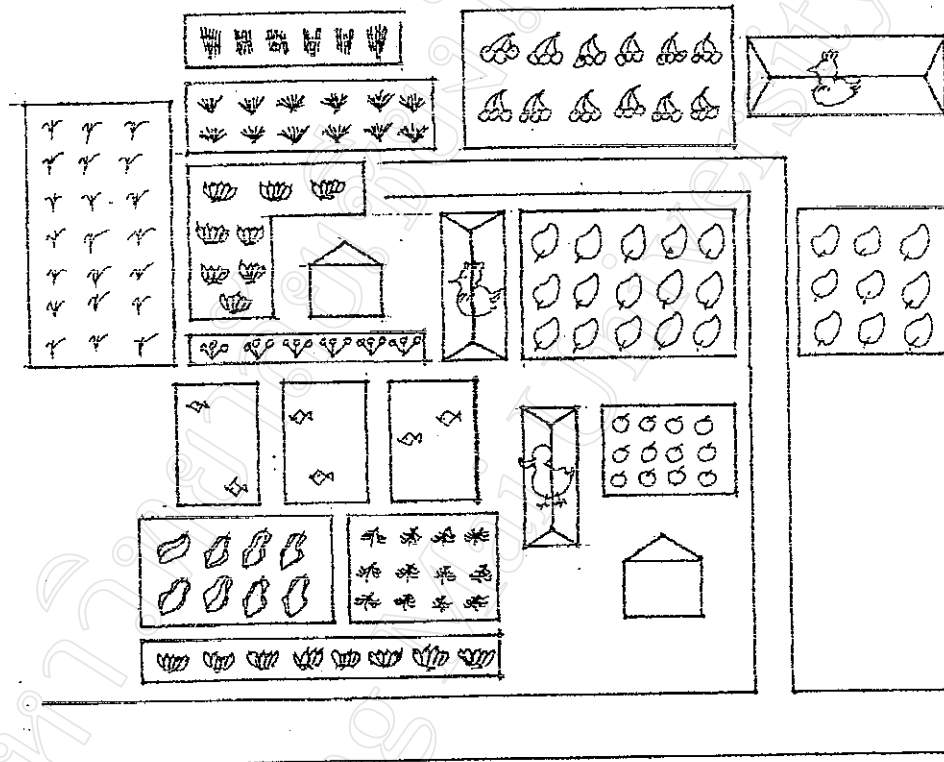


## สรุปรายได้-รายจ่ายและกำไรจากกิจกรรมการทำไร่นาสวนผสม

ชนิดกิจกรรม	ไร่/ตัว	รายได้รวม ทั้งปี/บาท	รายจ่ายรวม ทั้งปี/บาท	กำไร/บาท	หมายเหตุ
1. ข้าว	2 ไร่	11,050	5,000	6,050	ข้อมูลปี 2539
2. มะม่วง	25 ต้น	6,000	1,200	4,800	
3. ส้มโอ	30 ต้น	5,000	7000	-2,000	
4. กระเทียม	30 ต้น	2,200	500	1,700	
5. น้อยหน่า	35 ต้น	1,200	400	800	
6. มะนาว	60 ต้น	700	200	500	
7. ชะอม	80 ต้น	450	100	350	
8. ถั่วฝักยาว	80 ต้น	750	100	650	
9. ไก่พื้นบ้าน	50 ตัว	3,000	1,200	1,800	
10. เป็ดเทศ	40 ตัว	1,600	700	900	
11. ปลา	2,500	3,300	1,000	2,300	
<b>รวม</b>		<b>35,250</b>	<b>17,400</b>	<b>17,850</b>	

แผนผังการแสดงการทำฟาร์มแบบไร่นาสวนผสมของ นายแก้ว ไชยเฉพา

บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 3 ตำบลสาราณราษฎร์ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่



- |   |             |   |               |
|---|-------------|---|---------------|
| ๗ | 1. ข้าว     | ☼ | 7. ชะอม       |
| 🍌 | 2. มะม่วง   | 🌺 | 8. กกล้วย     |
| 🌿 | 3. ส้มโอ    | 🐔 | 9. โคพื้นบ้าน |
| 🌾 | 4. กระท้อน  | 🐓 | 10. เป็ดเทศ   |
| 🍈 | 5. น้อยหน่า | 🐟 | 11. ปลา       |
| 🍌 | 6. มะนาว    |   |               |

ชื่อเกษตรกร : นายก้อน ยอดภักโด

บ้านเลขที่ 105 หมู่ที่ 3 ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

### ข้อมูลทั่วไป

ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุ 63 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานรับจ้างในภาคเกษตร 2 คน พื้นที่ทำการเกษตร 3 ไร่ เป็นของตนเอง และเช่าทำนา 16 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ แหล่งน้ำใช้แหล่งน้ำธรรมชาติ และใช้น้ำชลประทานเพื่อนำมาเลี้ยง แหล่งเงินทุนที่ใช้ประกอบการเกษตรมีทั้งของตนเอง และกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เครื่องมือการเกษตรที่เป็นทรัพย์สินถาวร ได้แก่ รถไถเดินตาม เครื่องสูบน้ำ, รถจักรยานยนต์มีที่พ่วงสำหรับบรรทุกฟาง และอุปกรณ์การเกษตร

### เหตุผลการยอมรับในการทำไร่นาสวนผสม

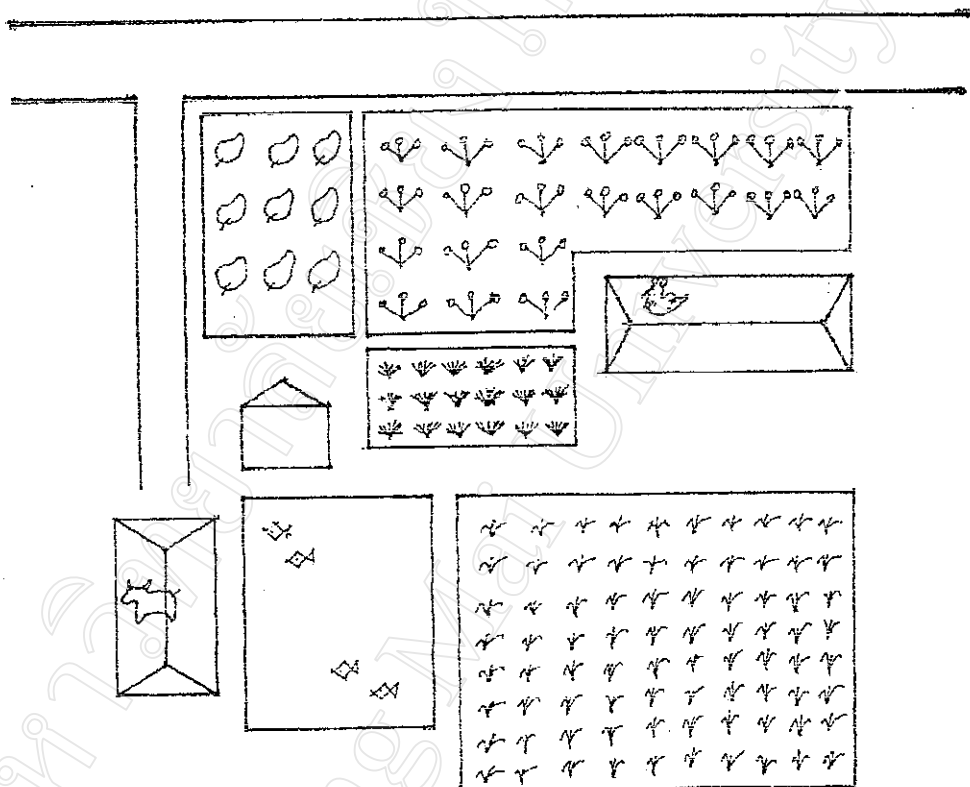
- ◆ จากการได้รับข่าวสารและรูปแบบตัวอย่างการทำไร่นาสวนผสม ได้ทำการเพาะที่ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ภูมิอากาศ ความต้องการของผู้บริโภค คือ เดิมทำนาเพียงอย่างเดียวมีรายได้ไม่แน่นอน จึงทำกิจกรรมการเกษตร คือ การเพาะเห็ด ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น
- ◆ ได้รับการคัดเลือกและดำเนินงานตาม โครงการทฤษฎีความแนวพระราชดำริและเข้าร่วมโครงการการยอมรับในการทำไร่นาสวนผสม ซึ่งได้รับทุนส่งเสริมได้เปล่าจำนวน 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) ได้เข้ารับการอบรมส่งเสริมการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนกล้าพันธุ์ปลูก นำมาปลูกในพื้นที่ของตนเอง คือ ลำไย, มะม่วง และชะอม
- ◆ ได้หารือกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้รับข่าวสารการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ ในการปรับปรุงไร่นา จึงได้นำหลักการต่าง ๆ มาปรับปรุงพื้นที่ ซึ่งสามารถปลูกพืชได้หลายชนิด จนได้รับตำแหน่งทางสังคมได้รับคัดเลือกเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรทำนาคำบดตลาดใหญ่
- ◆ การทำกิจกรรมผลผลิตการเพาะเห็ดฟาง มีความสม่ำเสมอและต่อเนื่องมาตลอดปี ผลผลิตก็สามารถนำมาบริโภคภายในครอบครัวเป็นการลดรายจ่ายอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ก็จัดจำหน่าย ทำให้ครอบครัวมีฐานะและมีความเป็นอยู่ดีขึ้น การทำไร่นาสวนผสมก่อให้เกิดความชำนาญและทักษะเพิ่มขึ้น มีรายได้หลายทาง มีงานทำตลอดปี

## สรุปรายได้-รายจ่ายและกำไรจากกิจกรรมการทำไร่นาสวนผสม

ชนิดกิจกรรม	ไร่/ตัว	รายได้รวม ทั้งปี/บาท	รายจ่ายรวม ทั้งปี/บาท	กำไร/บาท	หมายเหตุ
1. เพาะเห็ด	2 ไร่	78,000	24,000	54,000	ข้อมูลปี 2539
2. มะม่วง	25 ต้น	5,200	1,200	4,000	
3. ปลา	1 บ่อ	6,500	2,000	4,500	
4. ไก่	50 ตัว	3,000	1,000	2,000	
5. ลำไย	5 ต้น	7,000	1,500	5,500	
6. ชะอม	20 กอ	1,200	250	950	
7. กุ้ง	15 ต้น	750	150	600	
<b>รวม</b>		<b>101,650</b>	<b>30,100</b>	<b>71,550</b>	

ผังแสดงการทำฟาร์มแบบไร่นาสวนผสมของ นายก้อน ยอดภิโล

บ้านเลขที่ 105 หมู่ที่ 3 ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่



- ✓ 1. ข้าวเหนียว
- 2. สวนผลไม้
- 3. เลี้ยงปลา
- 4. เลี้ยงไก่
- 5. พืชผัก
- 6. เลี้ยงกระบือ

กระท้อน

มะม่วง

#### ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการทำไร่นาสวนผสม ของผู้ที่ปัจจุบันทำไร่นาสวนผสม

จากการประมวลปัญหาของกลุ่มตัวอย่างที่ทำไร่นาสวนผสมจำนวน 106 ราย สามารถแบ่งปัญหาจากทำไร่นาสวนผสมออกเป็นแต่ละด้านได้ 3 ด้านด้วยกันคือ

##### 1. ปัญหาอุปสรรคในการทำไร่นาสวนผสมด้านบุคคลกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนใหญ่ร้อยละ 29.2 มีปัญหาในเรื่องขาดความรู้ ในการทำไร่นาสวนผสม รองลงมา (ร้อยละ 24.5) ประสบปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงมีการทำไร่นาสวนผสมที่หิยืม อุปกรณ์หรือวัสดุต่าง ๆ แล้วไม่ส่งคืน ทำให้ไม่เกิดความสะดวกในการทำงานของคน และอีกร้อยละ 16 ประสบปัญหาของประสบการณ์ในการทำไร่นาสวนผสม (ดังตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 แสดงปัญหาและอุปสรรคในการทำไร่นาสวนผสมของตนเอง

ประเด็นปัญหา	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
1. คนขาดความรู้ในการทำไร่นาสวนผสม	31	29.2
2. คนขาดประสบการณ์ในการทำไร่นาสวนผสม	17	16
3. เพื่อนบ้านใกล้เคียงที่ทำไร่นาสวนผสม (ยืมอุปกรณ์แล้วไม่ส่งคืน ฯลฯ)	26	24.5

หมายเหตุ : เกษตรกร 1 รายสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

##### 2. ปัญหาและอุปสรรคในการทำไร่นาสวนผสมด้านภัษรรมชาติ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับโรคและแมลงระบาด(ร้อยละ65.1) รองลงมา ร้อยละ 51.9 ประสบปัญหาการกระจายและไม่สม่ำเสมอของวัชพืชทำให้การดูแลรักษาเป็นไปได้ยาก ดังแสดงในตารางที่ 17 ซึ่งนอกจากนั้นยังประสบปัญหาภัยแล้งและปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัยตามลำดับ

ตารางที่ 17 ปัญหาและอุปสรรคในการทำไร่นาสวนผสมด้านกิจกรรมชาติ ผู้ที่ทำไร่นาสวนผสม

ประเด็นปัญหา	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
1. ปัญหาอุทกภัย (น้ำท่วม)	9	8.5
2. ปัญหาเรื่องภัยแล้ง	22	20.8
3. ปัญหาเรื่องโรคและแมลงมีมาก	69	65.1
4. ปัญหาวัชพืชแพร่ระบาด	55	51.9

หมายเหตุ : เกษตรกร 1 รายสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3. ปัญหาและอุปสรรคในการทำไร่นาสวนผสมด้านอื่น ๆ

จากการสำรวจพบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 31.1ขาดข้อมูลและข่าวสารทางด้านวิชาการ รองลงมา ร้อยละ (29.27) มีปัญหาราคาในท้องถิ่นตกต่ำ ตลาดรับซื้อยังมีน้อย นอกจากนี้ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับตลาดในหมู่บ้าน ปัญหาด้านขาดเงินทุนในการดำเนินงานการกู้ยืมเป็นเงินกู้ยืมในระบบซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูง ปัญหาด้านแรงงานฯ (ดังแสดงในตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 แสดงปัญหาและอุปสรรคในการทำไร่นาสวนผสมด้านอื่น ๆ

ประเด็นปัญหา	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
1. พันธุ์พืชที่ต้องการหาไม่ได้	22	20.8
2. พันธุ์สัตว์	19	17.9
3. ข้อมูลข่าวสารด้านวิชาการ	33	31.1
4. ที่ดิน	10	9.4
5. แรงงาน	13	12.3
6. เงินทุน	26	24.5
7. สินเชื่อ	10	9.4
8. ตลาดรับซื้อในหมู่บ้าน	27	25.5
9. ตลาดรับซื้อในเมือง	17	16
10. ปัญหาราคาในท้องถิ่น	31	29.2
11. ปัญหาราคาในเมือง	24	22.6